

**Fragmenti no A. Deģa
romāna “Lakstīgais Aptieķnieks”.
TĪZERIS.**

Malks brīvības. 1932. gada augusts.

Ernests Deģis nekavējas šaubās, bet kāpj mazbānītī, kas kursē maršrutā Talsi – Stende – Mērsrags. Pretim jaunai dzīvei! Ar vienu roku saburzījis un izmetis sievas žēlabainās vēstules, ar otru viņš stingri pieķeras bānīša kāpņu rokturim un ar strauju lēcieni ievēl sevi vagonā, lai pagātnē atstātu visas neveiksmes un sirds krenķus, laulību gredzenu nomaucis no pirksta un iesējis balta nēzdogā mezglā, lai. Baltais putekļu mētelis nosmērējas gar vagona apputējušo sienu, bet hūte, kas vienu izmēru par lielu, sasveras uz labās auss. «Vēl neesmu tik vecs un ierūsējis, lai nespētu visu sākt no jauna svešā vietā, kur neviens mani nepazīst,» nodomā Ernests. Viņš iekāpj pirmajā vagonā, meklēdams brīvu solu pie loga, bet šeit ir pārpildīts ar sēņotājiem, ogotājiem un jaunajām māmiņām, kuras brauc ciemoties pie radiem. Nākamajā vagonā durvīm priekšā aizstājies grīlīgs kungs saburzītā uzvalkā un bez cepures. Ernestam šāds izskats šķiet ļoti nepieklājīgs. Aiz viņa muguras Ernests pamana uz grīdas un soliem sagūlušus lauku muzikantus. Šie nav tik solīds vīru kvartets kā «O. Mona» deju kapella no Talsiem (tur visiem balti iestīvināti krekli un melni tauriņi), bet tikko no zaļumballes spēlēšanas sačākstējuši un pagīraini. Ernests, nebūdamas vārgas miesasbūves, cenšas pagrūst malā svešinieku, lai iekļūtu brīvajā vagonā.

Edžus Tālbergs (vēlāk Ernests uzzinās viņa vārdu un Mērsragā – Bērciemā izdaudzināta diendera dzīvesveidu) iestājas vagona durvīs un piesardzīgi ieminas kā labi trenēts skatuves mākslinieks:

«Te jūs nenāciet, te vienam tāda nelaba slimība piemetusies, guļ – nevaram pieiet, vedam pie ārsta...»

Mammas ar visām nešļavām, paunām un tīstokļiem metas laukā, viena otrai bailīgi un brīdinoši teikdamas:

«Tur iet nav brīv', jo kāds sasirdzis ar nelabo slimību...»

«Es varu līdzēt, jo man aptieķnieka portfelī kā reizi līdzī dažādas zāles pret lipīgām dzimumkaitēm, arī epigena krēms un larifāna ziede», atrauc Ernests, ar visziņa smīnu vērodams Tālberga reakciju.

«Ja tu tik mutīgs, nāc bariņā un cienājies ar bairīti...» – samiernieciski novelk Edžus.

«No bairīša karstā laikā gan atteikšos, jo nevēlos apskurbt un bānītī nav mazmājiņas. Tu kā muzikantu barvedis un galvenais rīkotājs ļausi mierīgi braukt man, un es neaiztikšu jūs – varam tā vienoties?»

«Lai notiek,» uzreiz piekrīt Tālbergs, kurš ar saviem čomiem liekas uz auss un mierīgi krāc līdz nākamai stacijai, kurā atkal atkārtos veco «dziesmu» pret tikko iekāpušajiem pasažieriem.

Smacīgajā vagonā 4 stundās un 20 minūtēs pārkarsis un sasvīdušu kreklu, atbraucējs pirmajam pretimnācējam palūdz, kā atrast ceļu uz Grīvaiņa zāgņīcu, pie kura viņam ir svarīgas darīšanas un rekomendācijas vēstules līdzī no Zentenes kokrūpniekiem. Aiz skrajā priežu meža skatam pavēras svaigi sapļauts un zārdos sakrauts siens, bet gara zemnieku ratu rinda ar līkkājainiem zirdziņiem rāmi velk baļķus uz taksācijas placi. Zemnieki bļautās un pīckā novārgušos zirgēļus, taču no tā nav nekāda iespaids uz lēno procesijas gaitu. Starp niedru lauku ir iebraukta taka, kuras galā vīd jūras zilais klajs.

Ernests pieliek soli. Viņu ir pārņēmusi vēlme ienirt augusta saules sasildītajā jūras ūdenī. Mazajā, tikai vietējiem zināmajā līcī starp bākas apsūnojušajiem laukakmeņiem un nesen izbūvēto Mērsraga ostas viļņulauzi, bargo vecāku uzraudzībā plunčājas dažas jaunkundzes. Tur, kur niedru džungļi saskaras ar jūras smilšu sērēm, rāmi ganās gous un, acis nepacēlusi, stumj sev iekšā sulīgās niedres. «Jūras gous vai noburtā dieviete Eiropa no seno grieķu mitoloģijas?» – pie sevis novīpsnā pusmūža vecuma vīrietis. Viņam parasti nevedas sarunas ar brīvām jaunkundzēm precību gados, jo laulības dzīves sakas un apauši paralizējuši gribu.

Pāris dienas Ernests izciemojas pie Mārtiņa Grīvaiņa viņa plašajā namā, uzciens ar kūpinātām plekstēm un lucīšiem, uzkozdamas namamātes ceptos pīrāgus un uzdzerdams vēsu rūgušpienu vai Kurzemes skābputru, audzējot taukus pavēderē. Pēc tam noīrē kādu istabu zvejnieka vasarnīcā jūras krastā. Mērsraga vienīgās aptiekas nomas dokumentu noformēšana veicas diezgan raiti – paiet vien dažas nedēļas dīkā dzīvē. Grīvainis viņu iepazīstina ar šīverīgo bodnieku Jāni Kamzolu (kuram nav šņabja tirdzniecības monopola ciematā), tāpēc viņš ir gatavs sadarboties kaut ar velna vecmāmiņu, vienmēr lūkodams papildus ienākumus.

Aptiekāram viņš piesola:

«Tu sūti savus aptiekas kundes pie manis, un es parādā nepalikšu!»

Lasītājas būs neizpratnē, kāpēc viņš izvēlas izlikties par šarmantu, neprecētu vīrieti? Lai ātrāk iedzīvotos svešajā, nomaļajā ciematā? Drīzāk, paļaujoties uz nojausmu par iespējamiem piedzīvojumiem daiļā dzimuma iekarošanā un, ieelpojis brīvības gaisa malku, nevēlas tik drīz smakt laulības krātiņā...

Atkal un atkal Ernests atgriežas pie emocionāli jutekliskās intrigas mūža garumā, kas saistās ar Mērsraga staltākā tālbraucēja kapteiņa sievu, iesauktu par “jūras vāravu”. Viņa, pati to neapzinādāmās, ir pirmā Nūdistu kustības biedrene šajā piekrastes daļā, kura necentās vairot sekotājus un ar savu dabisko kailumu kairināja, bet neko nesolīja – kāpu pameža sūnās atlaidusies. Pirmo pusgadu viņš daudz lasa kultūrvēsturiskas un medicīnas grāmatas, ko piegādā čaklie kolportieri, un izstaigā Mērsragu, Kūļciemu un Upesgrīvu ar tuvāko apkaimi, to iepazīdam, un kontaktējas vien ar pāris ietekmīgiem mērsradzniekiem, jo īsti nezina, kādu pozīciju ieņemt, kam pieslieties un pret ko nostāties.

Noburtā gredzena flirts. 1933. gada aprīlis.

Ernests sāka nomāt Mērsraga aptieku. Jaunatvērtajā aptiekā stāvēja pusducis labāko Mērsraga pagasta dāmu. Visas bija uzposušās kā uz svētkiem un tagad, pretēji agrākai sirsnībai, viņu starpā bija ieviesies savāds vēsums.

Nesarunādamās, viņas gaidīja katra savu kārtu, kvēliem skatiem pavadīdamas ikvienu jaunā farmaceita soli. Kā par brīnumu, neskatoties uz vēl silto rudenīgo laiku, piecas no viņām bija “nopietni” saslimušas ar iesnām, klepu, angīnu etc. Vienīgi pati Anna Kamzola, bodnieka elegantā dzīvesbiedrene te nestāvēja zāles gaidīdama. Viņai vajadzēja dažādus kosmētiskus piederumus.

„Nu, kundze, kas jums?” aptiekārs griezās pie Kamzola kundzes, kuras kārta pēc ienākšanas kārtības bija pienākusi.

„Nekas, nekas, Deģa kungs, lai jūsu slimās klientes saņem zāles papriekšu. Es esmu vesela — varu gaidīt,” tā Kamzola kundze, smaidos kUSDama, šķelmīgi atbildēja un atmetās pie loga uz Vīnes krēsla.

„Nu, lūdzu, jūs!” aptiekārs griezās pie mācītāja Kārtiņa kundzes, kurai šī priekšrocības atdošana pavisam nebija pa prātam.

“Arī es varu gaidīt, nav jau nekas nopietns,” viņa teica smaidīdama sniedzot recepti.

“Ā, jums stipras iesnas,” laipni konstatēja Deģa kungs, acis iemezdams receptē.

„Nu, šīs deguna pīles būs ļoti radikālas un jums līdzēs.”

Kārtiņa kundze viegli nosarka un, atvērusi rokas somiņu, mazā zīda mutautiņā sāka enerģiski berzēt un šņaukt savu apaļo deguntiņu, kurš patiesībā bija imūns no iesnu briesmām”.

Tā visas piecas dāmas pēc kārtas saņēma gan mentola, ētera, jodglicerīna v. c. pīles, gan arī dažādus pulverīšus – sargkareivjus pret tik briesmīgo cilvēces ienaidnieku –

slimību. Tad pienāca Kamzola kundzes kārta.

Patiesi skaistās kundzes ugunīgās acis iekvēlojās un viņa nostājās pie bufetes:

“Nu, kā Deģa kungs jūtas jaunajā vietā?”

„Paldies, vēl grūti spriest, ir mazliet neparasti uz laukiem, bet ceru aprast un šajos apstākļos iedzīvoties.”

“Tas pareizi, gan aprādīsiet, bet – ja jūs sāk mocīt garlaicība, sevišķi kas attiecas uz garajiem rudens vakariem, tad lūdzu apciemojat mūs bodē. Būsim abi ar vīru priecīgi!”

“..Paldies, paldies,” Deģis palocījās, iesaiņodams reibinoši smaržīgos parfīmus — ..esmu ļoti priecīgs, saņemot jūsu ielūgumu, un domāju visā drīzumā revanšēties. Iekārtošu saimniecību un tad savukārt jūs ar vīra kungu būsiat mani viesi.”

„Ļoti patīkami dzirdēt,” Kamzola kundze vidzināja, pakodama mazos sainīšus rokas somiņā. Tad vēl pāris vārdi, rokas spiedienu un viņa izcilus labā omā lidojošiem soļiem atstāja aptieku.

Bodnieks Kamzols ar atšieptu pēcpusi, saplacinātu pakausi, milzīgu rumpi un pliku pauri, noļukušiem bārdainiem vaigiem nebija nekāds skaistulis. Toties savu sievu turēja par prīmā skaistuli. Ak tavu neražu, viņa neatbilda sekmīga pārtikuša bodnieka sievas tēlam, jo bija pārāk tieva kā maikste. Tāpēc ar vīra skubināšanu nēsāja īpašus polsterus zem kleitas un kostīmiem un nekad nepeldējās publiski. Kamzols mēdza skandināt rītā, i vakarā: “Kārtīgs ēdiens vairo brangas miesas, bet brangas miesas vairo cienīgu cilvēku.”

Otrā dienā Kamzola kundze, nervozi plucinādama melno svārku baltās mežģīņu aprocītes, sēdēja dzīvoklī pie rakstāmgalda un gudroja iemeslu, kas viņai liktu iet uz aptieku. Jānis kabinetā pieņēma koloniālpriecū tirgotājus. Ak, viņai sāka uz mākties garlaicība. Viena pati šinīs daudzajās istabās ar klusajām mēbelēm, kā tur lai negarlaikojas? Aiz divām sienām, kā kur bezgalīgi tālu, knikšķēja kalpones steidzīgie soļi un šķindēja trauki. Sofija gatavoja pusdienu. Aiz otrām divām viņas ausis lāgu pa lāgam uztvēra vīra balsi, tā arī likās tik bezgala tāla. Vientule, vientule un gluži atstāta viņa tagad jutās. Trīs laulībā pavadītie gadi dienu pa dienai viņas atmiņās sāka šķetināties kā labi tīts dzijas kamols. Viņas vieglā, bezrūpīgā dzīve bija kā kāda svēta grāmata bez gleznām, bez ilustrācijām. Vīra klusā un sirsnīgā mīla bija kā dziļa, ielejā plūstoša upe bez viļņiem un atvariem. Tā nebija tāda, kādu viņa

bija romānos lasījusi – vētrains, degoša, vai arī kādu viņa ģimnāzijas gadus sajuta pret līdžskolnieku Valdi: sapņainu, maigu, kā sidrabainu septembra nakti. Tagadējā bija kaut kas viduvējs, vārdu sakot, kluss, vienmērīgs plūdums, kas cilvēku midzina un garlaiko. Un nerātņa doma pazibēja viņas galvā... Deģa kungs šķiet neprecēts un šarmants. Izaust brokāta tīklu un viņā noķert šo, klusā ūdenī nomaldījušos, dārgo lasi. Bet kā iesākt? Lūk, viņa neprata sasiet tīkla pirmo aci un viņa, nervozi grozīdama zeltnešī savu laulības gredzenu, nogrima domās.

„...Lūk!” viņa gandrīz vai balsī iesaucās. “Mans pašas laulības gredzens kā tīkla pirmā acs!... Un tīkls sāka austies...”

Viņa sagērbās kā vienmēr un gāja uz aptieku. Saruna bija īsa. Deģim kā par brīnumu, vakar tik smaidošā bodnieka kundze šodien nopietna ienāca aptiekā, atvainojās un vēsi noprasīja: „Vai jums ir precīzi svāri?”

„Jā gan, kundze!” viņš atbildēja.

„Vēlāk tie man būs vajadzīgi, vai tad man pakalposiet?”

„Katrā laikā.”

„Paldies, sveiki!” un Kamzola kundze aizgāja... Pagāja daudz dienas. Jāsaka visas, cik vien baltajai ziemai viņu bija, jo pavasara vēji jau bija paspējuši atšalkot maiju. Daudzi garie, kopīgi pavadītie ziemas vakari bija Deģi un Kamzola kundzi satuvinājuši. Varbūt klusībā pat mīlēja viens otru, bet neteica to. Viņi juta visi

trīs – arī bodnieks nojauta, kas bija iekvēlojies Deģa un viņa sievas sirdīs, bet viņi sargājās runās pat pieskarties šai sprāgstošai vielai kā šaujampulverim. Un visi trīs palika klusu. Protams, runāja, smējās, spēlēja šahu, tenisu, satikās vai katru dienu, bet neviens neteica neko par tik slepeni turēto noslēpumu, kuru visi trīs zināja.

Aptiekārs sastapa bodnieku Kamzolu un jautāja:
“Nu, ko – tās ārstnieciskās Baldones dūņas, ko tev iedevu pagājušajā nedēļā,
uzlaboja Tavas sievas Annas ārieni?”

Tu zini – tikai uz divām dienām, pēc tam visa sakaltusī špaktelmasa nokrita nost...

Anna Kamzola vērsās aptiekā pēc padoma: “Iesakiet, kas labāk derētu vīram: validols vai balderiāni?”

“Un kāda ir diagnoze?”

“Kurpes par 300 latiem..”.

Tomēr Kamzola kundze zināja vēl daudz vairāk. Viņa zināja noteikti, ka vienā dienā atvērsies Deģa degošā sirds un viņš pateiks visu: ka viņu mīl, bezgala mīl un vairāk nevar bez viņas dzīvot. Tā tad tīkls bija noausts ļoti labs, tikai pusgatavs palika tīkla noslēgs – laulības gredzens. – Sākums un beigas... Un patiesi, kādā dienā Deģis viņai visu atklāja. Tas bija, kad bodnieks aizbrauca uz galvaspilsētu uz dažām dienām amata lietās- un viņi netraucēti varēja baudīt ziedoni un mīlu.

Viņš stāstīja, cik neizsakāmi vēlas kļūt reiz viņas vīrs un mēģināja viņu pierunāt panākt laulības šķiršanu. Bet tad viņa novilka savu laulības gredzenu un, Deģim acīs lūkodamās, teica: „Redzi, draugs, šo zelta stiepulīti, tas ir loks, ap kuru riņķo mana laulības dzīve. Kad es no mācītāja viņu saņēmu, lūk, uz šī pirksta

un dzirdēju svētos vārdus: “..Ko Dievs savienojis, to cilvēkam nebūs šķirt”, tad arī sajutu sirdī: kamēr vien savā rokā redzēšu šo simbolu, es nevarēšu citādi domāt. Protams, es neizslēdzu aizraušanos, iemīlēšanos, bet ne tik tālu, kā tu domā. Nosver to uz precīziem mikrosvāriem, tad nosvērsim rīt, parīt, utt. un redzēsīm, cik tas dilšanas ceļā būs zaudējis no svara. Pēc šīm izmaiņām izrēķināsim, pēc cik ilga laika tas būs sadilis pavisam. Tad, kad tas dabīgā ceļā nokritīs no mana pirksta, es kļūšu tava sieva...”

Deģis paķēra gredzenu, gribēja aizsviest, bet savaldījās.

„Tu pati tici saviem vārdiem?”

„Noteikti!”

„Labi, vēlies, — svērsim,” un viņi nosvēra 296 miligramus zelta, kas stāvēja kādai laimei ceļā. Deģis sažņaudza mazo aplīti sauļā, kā gribēdams saspīest,

bet tad nokaunējās. Uzmauca viņai pirkstā. Dienas nāca un gāja, bet Degis arvien vairāk iemīlējās. Darbā viņa acis ik brīdi pazibēja uz bodes pusi, bet viņa nenāca. Tā atnāca taisni tad, kad viņš par to vismazāk domāja. Kādā svētdienā, kad bodnieks nebija mājās un viņi stundām klejoja pa krēslaino parku un upmalu, tie atkal iegriezās aptiekā nosvērt gredzenu. Pēc vairākām dienām tas atkal bija zaudējis vienu miligramu. Bet ko tad nozīmēja miligrams, kad vēl bija atlikuši veseli 290 miligrami. Degis ilgi grozīja pirkstos maģisko apli un, acis nenolaizdams no viņas, tai klāstīja savas jūtas. Te pēkšņi gredzens izslīdēja no viņa rokām un iekrita kolbā uz bufetes, kura bija līdz pusei pildīta ar savādi spīdošu šķidrumu. Sīki burbulīši uzpeldēja virs līmeņa un šķidrums saduļķojās. Kamzola kundze gan gribēja pieskarties kolbai, bet viņš nelāva. Stingri saspiezdams viņas mazās rokas, viņš to pievilka sev klāt un čukstēja ausī: „Tur izšķīst tavs gredzens...”

„Deģa kungs, ko jūs dariet? Apžēlojaties!” viņa dvesa, tverdama kolbu.

„Ir jau par vēlu,” viņš čukstēja, atņemdams viņai kolbu ar saduļķoto šķidrumu.

„Karaļūdenis ir lielākais ienaidnieks zeltam un tagad tu būsi mana!... Gredzena vairs nav...”

Kolbā virs šķidruma vēl arvien lēkāja mazi burbulīši un, sasniegdami līmeni, jautri saplīsa. Gredzens izkusa kā vasks kvēlošās oglēs. Degis nolēja karaļūdeni, un kolbas dibenā parādījās izšķīdušā zelta gredzena pusaplis, tievs kā sīka stiepule.

„Mīļā, tu redzi, tas pats tagad tev kritīs no pirksta, tagad mums vairs ceļā nestāv tavs aplamais simbols, drīz vien tu būsi mana sieva!”

Kamzola kundze nekustīga un stiklainām acīm raudzījās kolbā. Vai tur saira viņas laulība? – Jā, gredzens vēl šķīda karaļūdeņa atliekās un viņa krampjaini satvēra kolbu.

„Laižat, man vairs nevar būt nekā kopīga ar Jums!” viņa kļiedza, atgrūzdamā Deģi, kurš gribēja pieskarties viņas rokām. Un tad viņa izsteidzās uz lielceļa, ar sparū aizcirdama aptiekas durvis. Kā vajāta zebra viņa bēga uz veco bodi. Krita. Kolba izšķīda... Smiltīs pazibēja mazs zelta stiepulītes gabaliņš – viņas

dārgais gredzens. Viņa to sažņaudza pirkstos un steidzās mājup. Asaru pieplūdušām acīm viņa noslīga dīvānā. Bija jau pusnakts. Balti mākoņi kā piens slīdēja pāri pilnam mēnesim. Viņa stāvēja pie atvērta loga un gaidīja atgriežamies vīru. Sirds bija nemiera un sāpju pilna. Ko viņa lai saka? Atzīties? Jā, viņa izstāstīs visu, tā taču daudz labāk. Viņa ir sākusi maldīties, bet nav vēl aizmaldījusies pavisam, un, rokas sakrustojusi, viņa noslīga ceļos lūgšanā. Vīrs viņu uzklaustīja rāmi, neviena pārmetuma neizteikdams.

Rītā viņa pamodās īsi pirms pusdienas. Locekļi bija kā svina pilni un kā murgos viņa atcerējās notikušo. Atcerējās savu atzīšanos vīram un tālu aiz divām sienām kā no svešuma dzirdēja viņa balsi; tur viņš apkalpoja pircējus. Viņa noglauda kuplos izjukušos matus. Piecēlās sēdus paņemt suku no naktsgaldiņa. Kas tas? Acis atdūrās uz mazu, ļoti skaistu kārbiņu. Viņa atvēra. Tur vizuļoja brīnišķs platīna gredzens ar briljanta podziņu. Viņa izņēma to — uzmauca pirkstā. Cik burvīgs tas izskatījās! Bet tas nebija laulības gredzens! Pamatīgi apskatot dārgo lietiņu, viņa ieraudzīja gravējumu: „Es ceru, ka Tu mani nevil!” Nu viņa saprata... Tas bija cerības gredzens, kuru vīrs, šaubīdamies par viņas uzticību, bija pasūtījis.

“Labais Jančuk,” viņa nopūtās. ..Laime, ai kāda laime ir būt tavai sievai!”

Pie pusdienu galda tuklais Kamzola kungs apkampa sievu un iečukstēja ausī: „Mīļā, esmu jau priekš tevis juvelierim pasūtījis arī platīna laulājamo gredzenu, kas nešķīst karaļūdenī...”